

”Sanna tuu takasin”

Ystävyydet syrjäseudulla kasvaneiden nuorten elämässä

Päivi Armila & Mari Käyhkö

Artikkelissa analysoidaan syrjäisessä ja väestörakenteeltaan ikääntyvässä asuinpaikassa lapsuutensa eläneiden nuorten, erityisesti tyttöjen, ystävyyssuhteiden muotoutumista, pysyvyyttä ja rikkoutumisia. Artikkelin perustuu laadullisessa *Nuoret ajassa* -seurantatutkimuksessa (2015–2025) koottuun aineistoon. Analyysissa on mukana kymmenen nuoren kanssa viiden vuoden aikana tuotettu aineisto: kaksi kertaa vuodessa tehdyt haastattelut ja niitä ajoittain virittäneet ihmissuhdekartat. Vuosia kestänyt seuranta on mahdollistanut siirtymän tarkastelun elämänvaiheessa, jossa siirrytään peruskoulusta toiselle asteelle ja kaupunkiympäristöön. Syrjäinen asuinseutu luo nuorten keskinäisten suhteiden dynamiikkaan omanlaisensa puitteet: vertaisia on vähän ja lähes kaikki samanikäiset tuntevat toisensa. Paikkakunnan nuoret kasvavatkin varsin pysyvissä kaveriporukoissa aina yläkoulun viimeisiin vuosiin saakka, ja yhteinen historia sitoo nuoria toisiinsa. Toisen asteen opintojen vaiheessa heidän vertaissuhteensa ja -tekemisensä lisääntyvät, mutta monet uudet tuttavuudet jäävät väliaikaisiksi. Tutkimuksen tuloksissa on havaittavissa sukupuoliero: tyttöjen puheessa ystävyyksistä puhutaan suoraan, mutta poikien kohdalla asia tulee esiin epäsuoremmin esimerkiksi heidän kertoessaan henkilökohtaisten asioiden jakamisesta. Tutkimuksen tytöille ystävyys määrittyi tunteina, tekoina ja erityisenä ylläpitotyönä, ja sen keskeinen ehto on molemminpuolinen luottamus.

Asiasanat: asuinpaikka, elämänkulku, laadullinen seurantatutkimus, ystävyys

T1: Mulla meni tunteisiin se et sä et ikinä esitelly muu sille toiselle tytölle.

T2: Jossain vaiheessa tajusin etten haluukaan olla sen kaveri et Sanna tuu takasin. Ei täällä muita ollu silleen joiden kanssa pysty olemaan enemmän.

Nuorten keskinäiset suhteet ja niiden merkitys ovat olleet nuorisotutkimuksen kestoaiheita läpi vuosikymmenten (esim. Aapola 1992a, 1992b; Korkiamäki 2013; Salmivalli 2005). Vaikka kriittisissä tarkasteluissa yhteiskunnallisen ajanhengen on katsottu jo kauan sekä vapauttaneen että velvoittaneen nuoret jonkinlaiseen ”minässä elämisen” elämänpolitiikkaan (esim. Beck & Beck-Gernsheim 2002), vastakritiikissä on korostettu myönteisiksi koettujen vertaissuhteiden merkitystä osana nuoren hyvää elämää (esim. Aapola & Gonick & Harris 2005, 108; Souto 2011). Samanikäisten hyväksyntä, vertaisuus ja läheisyys negatiivisen yksinäisyyskokemuksen vastakohtina ovat edelleen myös nuorten itsensä jatkuvasti korostamia iloa arkeen tuottavia elementtejä (Junttila 2010; Rönkä 2017; Törrönen & Vornanen 2002).

Tässä artikkelissa analyysin kohteina ovat syrjäisessä ja väestörakenteeltaan ikääntyvässä asuinpaikassa lapsuutensa eläneiden nuorten ystävyysuhteet. Näiden nuorten asuinseudun vähäväkisyys, syrjäisyys ja sosiokulttuurinen ja -ekonominen homogeenisuus luovat sosiaalisten suhteiden syntymiselle ja säilymiselle omanlaisensa puitteet (vrt. Korkiamäki & Kallio 2014, 21). Paikan sukupuolimaisema vaikuttaa sangen perinteiseltä: miehet näkyvät ja kuuluvat maskuliiniseksi (esim. korjaamot) ja naiset feminiiniseksi (esim. hoitopaikat, kaupankassat) määritetyissä tiloissa ja tehtävissä (Käyhkö & Pöytä & Armila 2019). Nuoria on paikkakunnalla niukasti, kaikki samanikäiset tuntevat tai ainakin tietävät toisensa ja monet ovat jopa sukua keskenään. Nuoret itse ovat antaneet paikalle pseudonyymien Kä-

pykylä. Heidän vanhempansa työskentelevät suhteellisen matalan koulutuksen ammateissa, ja monet heistä ovat paikkakunnalta kotoisin. Nuoret ovat myös muodostaneet asuinseutunsa ainoan ikäisistään koostuvan esikoulu- ja koululuokan. Samoina vuosina syntyneet nuoret kasvavatkin varsin pysyvinä säilyvissä kaveriporukoissa lapsuudesta yläkoulun viimeisiin vuosiin saakka.

Nuoruudessa ystävät ovat tärkeitä merkittäviä toisia (Mead 1934): ihmisiä, joiden kanssa eletessä elämästä muovautuu omanlaistaan. Yksityiset tekemiset ja elämänvalinnat kietoutuvat toisten tekemisiin ja valintoihin. Nuoruus on täynnä siirtymiä, joita puntaroidaan merkittävien toisten kanssa, mutta ystävien merkitys myös osana nuoren emotionaalista hyvinvointia on havaittu useissa tutkimuksissa (esim. Hey 2002; Törrönen & Vornanen 2002). Syrjäseutunuorilla on vertaissuhteissaan vähän valinnanvaraa, ja jos vähänuorisilla asuinpaikoilla ei löydä itselleen kavereita tai ystäviä, voi helposti jäädä yksin. Tämä kaikki tekee nuorten ystävyysuhteista kiinnostavan ja erityisen kysymyksen. Artikkelissa analyysimme kohteina ovat tutkimuksessa seuraamiemme syrjäseudulla kasvaneiden nuorten lapsuusvuosina syntyneet, ryhmän sisäiset ja tiiviiksi muodostuneet ystävyudet, samoin kuin ystävyysien rikkoutuminen sekä niiden ulkopuolelle jäämisen kokemukset nuoruusvuosien aikana.

Analyysimme pohjautuu *Nuoret ajassa*-seurantatutkimuksessa (2015–2025) tehtyihin haastatteluihin ja niihin liittyvän kontekstioivan aineiston (verkostokartat, elämänjanat, kouluaineet) hyödyntämiseen. Nuoret ajassa on kymmenvuotinen laadullinen seuranta-tutkimushanke (ks. tarkemmin Vehkalahi & Aapola-Kari & Armila 2021), jonka tavoitteena on analysoida viidellä erilaisella paikkakunnalla elävän, noin sadan vuonna 2000 syntyneen nuoren elämänkulkua nuoruudesta aikuisuuteen pohtien muun muassa asuinpai-

kan merkitystä nuoruuden ja varhaisaikuisuuden muovautumisessa. Tämän analyysin kohdejoukko koostuu kymmenestä syrjäisessä maaseututajamassa ja sen ympäristössä lapsuutensa ja varhaisnuoruutensa asuneesta nuoresta (seitsemästä itsensä heteroseksuaaliseksi tytöksi ja kolmesta itsensä heteroseksuaaliseksi pojaksi määrittelemästä nuoresta), joiden elämänkulkua olemme seuranneet heitä kaksi kertaa vuodessa haastatellen aina siitä lähtien, kun he olivat peruskoulun kahdeksannella luokalla. *Nuoret ajassa* -hankkeen syrjäkylänuorten joukko koostuu 16 nuoresta, joiden parista on tähän artikkeliin valittu kymmenen. Olemme ottaneet mukaan tähän analyysiin sekä tyttöjä että poikia, joilla on porukassa joko tiiviitä ystävyys-suhteita tai kokemuksia sekä pohdintaa sellaisten ulkopuolelle jäämisestä. Tätä artikkelia kirjoitettaessa he ovat 21–22-vuotiaita nuoria aikuisia, joten takanamme on jo yli kuusi vuotta kestänyt yhteinen tutkimustaival. Olemme päässeet seuraamaan nuorten elämää vuosina, jolloin tapahtuu elämäntilanteesta paljon ja joihin liittyy merkittäviä koulutukseen, lapsuudenkodista pois muuttamiseen ja uusien ihmissuhteiden syntymiseen liittyviä siirtymiä (ks. esim. Arnett 2000; 2004).

Ystävyys eritys ja yleisyys

Ystävyys on erityinen sosiaalisten suhteiden muoto. Se perustuu vastavuoroisuuteen ja vakiintuneisiin rooliodotuksiin: ystävät eivät voi käyttäytyä ja kohdella toisiaan miten tahansa ilman suhteen rikkoutumisen riskiä (vrt. Korkiamäki 2013, 33). Ystävydet eivät myöskään ole helposti vaihdettavissa tai korvattavissa: ystävän symbolinen asema yksilön elämässä täytyy vahvoilla odotuksilla ja emootioillakin (Spencer & Pahl 2006; Morgan 2009; vrt. Bowlby 2011). Kaveruutta sen sijaan on pidetty ystävyyttä huokoisempana suhdemuotona. Kaveriporukoiden reunat

ovat väljät – niihin voi tulla, niistä voi poistua ja niiden välillä voi liikkua ilman sen suurempia suhdetragedioita (esim. Perho 2010; Aaltonen ym. 2011, 32, Korkiamäki 2013, 107). Ystävä–kaveri-erottelu onkin varsin yleinen tapa vetää raja ja rakentaa läheisyys- ja merkityshierarkia erilaisten vertaissuhteiden väliin.

George Homansin (1961) ajatuksiin viitaten ystävyys-suhteita voi tarkastella sosiaalisina vaihtoina, joissa saadaan ja annetaan vastavuoroisesti sekä materiaalisesti että symbolisesti: tarjotaan konkreettista apua ongelmissa, ”ollaan kuulolla” toista varten ja avataan oma elämä toiselle. Ystävyteen liitetään myös monenlaista vapaaehtoista yhdessä olemista ja tekemistä, jakamista ja yhteydenpitoa. Luottamuksellisuus näyttää kuitenkin olevan keskeisin ystävyteen kiinnitetty attribuutti läpi tutkimusten ja teorioiden – luottamus on mitä ilmeisimmin ystävyden tärkein diskursiivinen ehto (esim. Korkiamäki 2013, 123, 129). Luottamuksen pettäessä ystävyyksille on yleensä käynyt huonosti tai ainakin se on varsin yleinen perustelu ystävyksiin syntyneille säröille.

Usein ystävyyttä on tarkasteltu kahden ihmisen välisenä suhteena (esim. Aapola 1992a, 86). Nuorten kahdenkeskiset ystävyys-suhteet on nähty erityisesti tyttöjen ”paras kaveri”-instituutina (myös Aapola & Gonick & Harris 2005, 110; Aapola 1992b; Hey 1997). Pojat on puolestaan vertaissuhdeanalyysissä tavattu sijoittaa osaksi laajempia kaveruusporukoita. Sinikka Aapola (1992b) on määritellyt tyttöjen ”paras kaveri”-kulttuurin osin myös myytiksi tai oletukseksi, joka herättää nuorten taholta nousevaa vastapuhetta. Tyttöjen on havaittu usein jopa kiusaantuvan, jos heitä pyydetään nostamaan yksi ystävä merkitykseltään ylitse muiden (ks. myös Ojanen 2011, 178–179). Ystävyys-suhteiden on kuitenkin nähty olevan nimenomaan tyttö-kulttuurin ytimessä (Aapola 1992a) joko

paras ystävä -duoina tai muutaman tytön muodostamana tiiviinä ikäryhmäyhteisönä (käsite Korkiamäki & Kallio 2014). Tuula Gordon, Elina Lahelma ja Janet Holland (2004) ovat tuoneet esiin myös tyttöjen suhteisiin liittyviä jännitteitä ja konflikteja: ystävydet eivät aina ole pelkästään harmonista yhteiseloja ja yhteisiä emootioita.

Näistä hieman ristiriitaisistakin tulkinnoista huolimatta suomalaisessa nuorisotutkimuksessa nuorten läheisiä vertaissuhteita on usein läpivalaistu niiden sukupuolittunutta luonnetta käsitteellistämällä ja sukupuolittuneisiin tekemisiin huomiota kiinnittämällä. Vaikka ystävyys ei aina ole ollut tutkimusten aukikirjailtu katseen kohde, tyttöjä tutkimuksessa aiheutta on tarkasteltu pohtien sitä muun muassa kaverisuosion (Kulmalainen 2015), yhteisten harrastusten (Ojanen 2011) tai tyttöinä kasvamisen kulttuurisena ulottuvuutena (Aapola 1992b; Aapola & Gonick & Harris 2005; Anttila ym. 2011; Isotalo 2015; Tormulainen 2018). Poikia koskevassa tutkimuksessa ystävyttä on sivuttu esimerkiksi pohtien, miten tiukat maskuliinisuuden normit edelleen rajoittavat poikien mahdollisuuksia avoimesti läheisiin ystävyys-suhteisiin tai ainakin niistä kertomiseen (Huuki 2010; Peltola 2020; Virtanen 2018). Muun muassa ajatus siitä, että maskuliinisuuden kankeat normit estävät ”oikeanlaisen” ystävyden tavoittamisen, kertoo paljon siitä, miten positiivisena ja tavoiteltavana asiana ystävyys ylipäänsä nähdään.

Kansainvälisemmässä tutkimuksessa ystävyys vilahtelee osana vertaisryhmien valtasuhteiden, konfliktien, sukupuolijärjestysten, paikallisuuksien, luokkaistumisten ja etnisytymisten tarkasteluja – ja yhdistetään usein tyttöjen ja identiteettien kehkeytymisen tutkimiseen (esim. Griffiths 1995; Hey 1997; Lamb 2002). Yksinäisyys nuoruuden kokemuksena tulee puolestaan esiin ei-toivottuna ja ei-valittuna (esim. Kangasniemi 2008), ja nuoruusvuosien aikana koettu ystävien puute

näyttää usein jättävän pitkän elämäntalouden nuoruutta synkentävän varjon. Asuinpaikan ja ystävyksien tutkimus tietoisena ja analyttisena yhdistelmänä on sen sijaan ollut harvinaista, vaikka paikallisten raamiin osuus ystävyksien syntymisessä onkin usein ohimennen mainittu (esim. Aaltonen ym. 2011, 33). Tutkimuksissa ystävyksiä ja kavereita on kyllä tarkasteltu nuorille merkityksellisissä institutionaalisissa konteksteissa, lähinnä kouluissa (Gordon & Holland & Lahelma 2000; Kulmalainen 2015; Paju 2011), harrastusympäristöissä (Ojanen 2011) ja nuorisotaloilla (Honkasalo 2011; Kivijärvi 2015; Perho 2010). Aapola (1992a; 1992b) on sijoittanut ystävyystutkimuksensa tytöt eksplisiittisesti helsinkiläiseen ympäristöön, mutta jättää paikan erityismerkitykset analyysinsä ulkopuolelle. Poikkeuksen muodostaa Riikka Korkiamäen ja Kirsi Pauliina Kallion (2014) ystävyden maantieteen tutkimus, jossa lasten ja nuorten ystävyksiä katsotaan tilateoreettisten linssien läpi ja kiinnitetään huomiota niiden paikka- ja tilakohtaisuuteen.

Kaikista virtuaalisten sosiaalisten tilojen laajentumisista huolimatta nuorten ystävydet syntyvät useimmiten vielä konkreettisissa sosiaalisissa ja fyysisissä ympäristöissä (ks. Korkiamäki & Kallio 2014; vrt. Lähteenmaa 2000, 34). Nuoruuden keskeisin perheen ulkopuolinen instituutio koulu on merkityksellinen ystävyksien syntymisen ja ylläpidon ympäristö. Erityisen merkityksellinen kohtaamisten paikka koulu on syrjäseuduilla, joilta usein puuttuvat muut nuoria yhteen kokoavat toimintatilat ja joilla koulukuljetus saattaa olla ainoa nuorille tarjolla oleva yhteinen toimintaympäristöstä toiseen liikkumisen mahdollistaja. Nuorisotutkimuksellisesti huomionarvoista on myös tässä artikkelissa tarkastellun paikkakunnan sosiokulttuurinen ja -ekonomisen sekä etninen homogeenisuus: puoli vuosisataa paikkakunnalla toimineen teollisuuslaitoksen tarjoamat suorittavan työn

työpaikat ovat sitoneet seudulle koulutus- ja ammattitaustaltaan samankaltaista väestöä jo kolmannessa sukupolvessa (Käyhkö & Pöysä & Armila 2019). Paikkakunnalta puuttuvat muun muassa toisen asteen oppilaitokset, mikä merkitsee sitä, että peruskouluvuosien jälkeen nuorten on opintojaan jatkaakseen valittava usein kaukana kotoa sijaitseva opinahjo uusine suhdemahdollisuuksineen.

Laadullisen seurantatutkimuksen lisäarvo

Kun silleen kuitenkin aina odotellaan sitä että milloin tulee se [tutkija]viesti että millon sovitaan sitä [haastattelu]aikaa ja kaikkee. (...) Kerettiin itse asiassa jo huolestuu. Me oltiin silleen että jos 20. päivään mennessä ei teiltä tuu mitään niin sitten kyllä laitetaan viesti. [naurua]

Laadullisen seurantatutkimuksen metodologinen erityisyys syntyy mahdollisuuksissa tarkastella ja tulkita elämäntapahtumia – samoin kuin muutosten ja elämäntapahtumien siirtymien dynamiikkaa – silloin, kun ne ovat ajankohtaisia (esim. Thomson 2009; Thomson & Holland 2003). Kun samoja nuoria tapaa yhä uudelleen, tutkija saa ajan kuluessa kiinni asioiden muotoutumisesta sekä tilanteiden ja asioiden merkitysten pysymisestä tai muuttumisesta ja aaltoilemisesta (ks. myös McLeod 2003, 205). Elämäntapahtumat ja ihmissuhteet tulevat ymmärretyiksi suhteessa toisiinsa ja elämäntapahtumien, ja niihin voi palata myöhemmissä haastatteluissa uudelleen. Laadullisessa seurantatutkimuksessa yhdistyvät pitkäaikaisen elämäntapahtumien seurannan ja kulloinkin aktuaalisia kokemuksia ja konteksteja ymmärtävän tutkimusotteen sekä retrospektiivisen ja prospektiivisen katseen tuottama tiedonrakentuminen. Kertaluontoisissa toisilleen vieraiden ihmisten kohtaamisissa saadaan helposti koottua pysäytyskuvien kaltaista pintapuhetta, kun

taas laadullinen seurantatutkimusaineisto muistuttaa enemmän ”elokuvaa” (Neale & Flowerdew 2003, 191). Rachel Thomson ja Janet Holland (2003, 237) puhuvat, kuinka laadullisessa seurannassa tulokset ovat koko ajan liikkeessä. Analyysille ja tulkinnoille ei voi osoittaa selkeää päätepidettä: seuraavalla tapaamiskerralla nuorten asiat ja niille annetut merkitykset voivat olla jo aivan toisin.

Nuoret ajassa -hankkeessa olemme päässeet lähelle nuorten elämää ja sen suhdeverkostoja tavalla, joka muunlaisessa tutkimusasetelmassa tuskin onnistuisi. Nuorten kanssa keskustellessamme olemme tavoittaneet paljon henkilökohtaisuutta, erilaisuutta ja yksilöllistä, mutta myös jaettuja ja yhteisiä kokemuksia. Puolivuosittain toteutuva haastatteluaineistonkeruumme on ollut varsin intensiivistä ja systemaattista, ja olemmekin tämän myötä tulleet hyviksi tutuiksi tutkimuksemme nuorten kanssa. Tutkimusvuosien myötä nuorista on tullut aktiivinen osa tutkimusryhmää. Kaikista heille merkityksellisistä asioista meille ei tietenkään ole kerrottu, ja usein on käynyt myös niin, että vaikeista asioista on kerrottu meille vasta sitten, kun tilanteet eivät ole enää olleet akuutilla tavalla tulehtuneita (myös Gordon & Lahelma 2003, 249).

Tämän artikkelin ensisijaiseksi aineistoksi olemme ottaneet nuorten haastattelut vuosilta 2015–2021.¹ Vuosina 2015 ja 2021 nuoria on haastateltu kerran ja muina vuosina kahdesti. Olemme tavanneet kunkin tämän artikkelin nuoren näiden vuosien aikana 12 kertaa. Haastatteluissa on keskusteltu monista erilaisista teemoista ja nuorten elämässä kulloinkin ajankohtaisina olleista asioista ja elämäntapahtumista siirtymistä. Ystävyyden ei ole ollut keskustelujen kuljettavana pääteemana missään aineistonkeruuvaiheessa, mutta jokaisella tapaamiskerralla olemme puntaroinneet nuorten kanssa heille tärkeiden ihmisten merkitystä ja muutoksia. Nuorten puheita täydentävänä aineistona käytämme sekä yläkoulu-

aikaan kirjoitettuja aineita aiheesta ”Minä ja kotipaikkakuntani” että nuorten piirtämiä elämänjanoja ja verkostokarttoja, joihin he ovat merkinneet itselleen tärkeitä ihmisiä ja heidän ”läheisyysjärjestyksiään”. Nuorten ollessa kahdeksaluokkalaisia käynnistimme tutkimuksen ja heihin tutustumisen pyytämällä heitä tulemaan ryhmätutusteluihin joidenkin hyvien luokkakavereidensa kanssa, joten jo tuossa vaiheessa aloimme saada jonkinlaista käsitystä nuorten keskinäisistä suhdeverkostoista. Tutkimuksen edetessä haastattelutaapaamisemme muuttuivat yksilö- tai pari- ja ryhmähaastatteluiksi, joissa olemme keskustelleet esimerkiksi nuorten arkisesta elämästä Käpykylässä ja sittemmin opiskelupaikkakunnilla, suhteesta asuinseutuun, ihmissuhteisiin ja seurusteluun liittyvistä kysymyksistä, täysi-ikäistymisen elämänvaiheesta, huolista, murheista ja hauskanpidosta.

Nuoret ovat koko tutkimuksen keston ajan saaneet päättää, tulevatko he säännöllisesti toistuviin seuranta-haastatteluihin yksin vai yhdessä jonkun toisen tutkimukseen osallistuvan nuoren tai toisten nuorten kanssa (myös Gordon & Lahelma 2003, 247). Tutkimuksen edetessä olemme kiinnittäneet huomiota siihen, kuinka erityisesti monet tytöistä ovat vuodesta toiseen osallistuneet haastattelutaapaamiisiimme aina saman tai samojen kaverien kanssa. Jos tyttö on jäänyt tutkimuksemme nuorisojoukossa vaille ystävää, hän on tullut haastatteluihin yksin. Pojat ovat valinneet pääsääntöisesti yksin osallistumisen. Meille tutuiksi tulleet ystäväkombinaatiot ovat säilyneet vakaina, vaikka nuoret ovat suorittaneet peruskoulun jälkeisiä opintojaan eri paikoissa, eläneet aikuistuvan nuoren elämää, solmineet seurustelusuhteita ja tutustuneet uusiin vertaisiin. Nuoret ovat myös tulleet haastatteluihin mielellään, eikä asioista avautuminen ystävien kuullen ole ollut heille vaikeaa. Ystävysten haastattelutilanteissa olemme usein saaneet havaita heidän keskinäisten suhteidensa ole-

van siinä määrin lujia, että nuorten ei ole tarvinnut ”säästellä sanojaan” tai pehmentää puheitaan yhteisistä asioista kertoessaan.

Olemme seuloneet aineistosta ne kohdat, jotka olemme tulkinneet ilmauksiksi ystävyysistä ja niihin kytköksissä olevista asioista. Huomionarvoista on, että tarkastelemamme ystävyys-suhteet ovat olleet varsin sukupuolisegregoituneita: tutkimusjoukkomme tyttöjen ystävät ovat olleet ensisijaisesti tyttöjä ja poikien poikia. Ystävyys eksplisiittisenä teemana ja käsitteenä on myös ollut vahvemmin tyttöjen kanssa käymiemme keskustelujen sisältönä. Pojat puolestaan eivät ole puhuneet suhteistaan suoraan ystävyysinä (vrt. Way 2013). Nuorten kotipaikan varsin perinteinen sukupuolimaisema nais- ja miestapaisine toimintakulttuureineen lienee kasvattanut pojat maskuliiniseen tapaan puhua itsestään ja toisistaan. Olemme rakentaneet ystävyyskerronnaksi tulkitsemistamme ilmauksista pelkistetyn aineistokorpuksen, jonka sisällön olemme tematisoineet aineistosta tulkitsemiemme yhteisten nimittäjien (esimerkiksi ”ystävyyden tunnetta ja tekoja”) mukaan.

Analyysimme on luonteeltaan teoreettisesti ja menetelmällisesti eklektistä. Pitkittäisaineisto tarjoaa mahdollisuuden ystävyyksille annettujen merkitysten ja niihin liittyvien käytäntöjen temaattiseen analyysiin, mutta myös ystävyys-suhteiden kronologiseen jäsentelyyn. Sen puitteissa voi kuvata, miten ne ovat kehkeytyneet, vahvistuneet ja muuttuneet tarkastellun tutkimusjakson kuluessa. Osallistumme ystävyyksistä käytyyn nuorisotutkimukselliseen keskusteluun omasta erityisestä aineistostamme käsin ja syrjäisen asuinpaikan osuutta ystävyys-suhteiden dynamiikassa punniten. Emme ole rajanneet tarkastelun käsitteellistä näkökulmaa etukäteen, mutta dialogisen tematisoinnin menetelmää (Koski 2011) noudatellen olemme perehtyneet nuorten ystävyys-suhteistä käytyyn tutkimuskeskusteluun ja saaneet siltä käsitteellisiä vihjeitä tulkintojemme tueksi.

Olemme halunneet irrottautua tavasta tarkastella ystävyyskäytäntöjä pelkästään vertaishierarkioina tai sisäisinä erontekoina tietyissä instituutioissa tai yhteisöissä ja pyrkiin lähentämään nuorten elämää kokonaisvaltaisemmin (myös Hey 1997).

Puheen ystävydestä on taipumus olla varsin yleistä ja kliseistä, mutta laadullisen seurantatutkimuksen keinoin olemme kuitenkin onnistuneet saamaan analysoitavaksi rikkaita ja monipuolista, luottamuksen saattelemaa aineistoa (esim. Wrede-Jäntti 2019). Tutkijoilta tällainen tutkimusasetelma vaatii sensitiivisyyttä siinä, miten aineiston sisältämistä asioista voi kirjoittaa. Vuosien kuluessa tutkimukseen osallistuviin nuoriin vähitellen syntynyt vakaa yhteys onkin yksi tärkeä laadullisen seurantatutkimuksen eettistä pohdintaa edellyttävä ulottuvuus (esim. Vehkalahti & Aapola-Kari 2021). Tutkimuksen edetessä ja nuorten kulkiessa kohti aikuisuutta tietoisuus keskustelujemme tutkimuksellisesta luonteesta ja analyysien julkaisemisesta on nuorten parissa vahvistunut. Tämä tietoisuuden lisääntyminen ei ole kuitenkaan saanut heitä hiljaisiksi, pikemminkin päinvastoin: vaikka olemme näyttäneet nuorille, miten aineistoista kirjoitetaan, ja kertoneet, että kirjoitukset julkaistaan, he ovat jutelleet meille asioistaan avoimesti ja pohtineet niiden esille tuomisen tärkeyttä tutkimuksen kautta.

Seuraavissa luvuissa avaamme analyysimme tulokset kolmen ystävyteen kiinnittyvän yläteeman kautta. Ensimmäisessä analyysissä tarkastelemme lyhyesti ystävyksien syntymistä ja kehkeytymistä nuorten peruskouluvuosina Käpykylä-kontekstissa. Toinen analyysiluku purkaa auki analyysimme ytimen kuvattaessa tutkimuksemme nuorten ystävyyskäytäntöjä ja ystävyden merkityksiä elämässä ja erityisesti toisen asteen kouluvuosina. Kolmannessa analyysiluvussa tarkastelemme ystävyksien rikkoutumisen ja ystävättömäksi jäämisen kysymyksiä.

Leikkikavereista ystäviksi

Oon tuntenu Joonan päiväkodista asti. Olen ollut kaikilla sen syntäreillä pienenä. Se on ollut läheinen. Se on ollut tosi pitkään, tähänkin asti, tosi tärkeä ystävä.

Ystävydet syntyvät ja rakentuvat erityisissä sosiaalisissa, (nuoriso)kulttuurisissa ja materiaalisissa ympäristöissä (esim. Aaltonen ym. 2011, 33). Erityisesti varhaisnuoruuden ystävyksille puitteita luovat vanhemmat ja heidän vuorovaikutusverkostonsa sekä vanhempien yleensä valitsema asuinpaikka. Keskeiset nuoruuden toimintaympäristöt (koti, koulu, harrastukset ja nuorten omat vapaat tilat) ja se, keitä niissä on, määrittelevät sen, ketkä voivat kohdata toisensa ja ystävyystyökeskenään (Korkiamäki & Kallio 2014, 24). Ystävyksien syntyminen ei myöskään ole itsestään selvää, vaikka nuoruudessa niiden merkitystä pidetään erityisen tärkeänä (esim. Törrönen & Vornanen 2002).

Vähäväkinen asuinpaikka tulee näkyväksi pohdittaessa ystävyksien syntymisen konteksteja. Pienten paikkojen aikuiset ovat usein tuttuja keskenään, jolloin perheiden välille syntyy siteitä ja yhteistä tekemistä. Päivähoitoympäristö voi olla useimmille seudun lapsille yhteinen ja ainoa, ja esi- ja alakouluvaiheisiin siirrytään monesti tutuksi tullessa seurassa. Käpykylän kaltaisilla paikoilla lähes kokonainen samana vuonna syntynyt ikäluokka saattaaakin varttua yhdessä, kun se tulee kootuksi yhteen erilaisin lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvin institutionaalisin järjestelyin (myös Aaltonen 2011, 34). Jotkut tarkastelemamme ystävyys-suhteet olivatkin nuoren mielestä tuntuneet pitkiltä ja saaneet historiaa jo peruskoulu-aikaan meille kerrotuissa kaverikuvioissa:

Sitten me nähtiin, leikittiin agentteja pihalla. Juotiin sen [päivähoitajan] tekemää mehua ja joka

päivä oltaisiin haluttu sen nappulavelliä eli siis perunavelliä nakeilla. Se oli meidän molempien lempiruoka. Me vaan alettiin leikkimään yhdessä. Ei me olla koskaan varmaan riidellyt kunnolla. Jostain pikkujutuista vähän. Koulussa tutustui Lisaan ja Emmiin. Ja nyt me ollaan neljästään aina.

Nuorten ollessa peruskoulun viimeisellä luokalla he piirsivät meille ”elämänjanansa”, jonka ympärille sijoitettiin elämässä tuolloin tärkeitä ihmisiä. Eräs heistä kirjoitti paperiin ystävänsä nimen ja piirsi sen perään sydämen kertoen: ”Me ollaan oltu nyt vähän päälle kymmenen vuotta jo [ystäviä], mikä on suurin osa molempien elämästä, kun ei olla kauhean pitkään eletty. Parhaita kavereita kuitenkin.” Ystävyyksien kesto oli erityisesti tutkimuksemme työille tärkeä suhteen laadun, läheisyyden ja intensiivisyyden argumentti (myös Aapola 1992a, 88).

T1: Janna on semmonen ihminen kelle pystyy valittaa asioista ilman että se ajattelis että on maailman negatiivisin ihminen.

T2: Nii koska mä tiijän [naurua]. Kaheksan vuotta ollu nyt silleen, oppinu ymmärtämään toista.

Kun asutaan kymmenien kilometrien päässä toisista nuorista, koulun merkitys ikäluokkaa ja ystäviä yhteen sitovana tekijänä tulee esiin vielä vahvemmin kuin muunlaisissa ympäristöissä: ”Mut yläasteella kun kotsa (kotitalous) alkoi meidät laitettiin samaan ryhmään niin sen jälkeen me ollaan oltu. Ihan outo sattuma silleen.” Myös pitkällä yhdessä taitettavilla koulumatkoilla voi olla nuoria yhteen sitovia merkityksiä. Syrjäisillä paikkakunnilla koulukyydityksissä vietettävä päivittäinen aika on usein pitkä peruskoulua käyvien nuorten arjessa. Koulubussissa kuluu paljon arkisia tunteja, ja se saattaakin olla heille tärkeä (ja joskus ainoa) yhteisen vapaa-ajan ja keskinäisen seurustelun tila (myös Harinen 2012): ”Maijun ja Ainon kanssa me ollaan samassa linkassa kuljettu, niin me ollaan siitä jo oltu.

Oltiin monesti kolmestaan siellä linjassa. Ku on pitkä matka. On höpötely kaikkea.”

Ystävyyksien perustelu samuuksien ja kaltaisuuksien kokemusten kautta sen sijaan ei ole tulkittavissa erityisten syrjäseutulinsien läpi. Nuorisotutkimuksessa varsin yleinen havainto on, että esimerkiksi samankaltaiset asemat paikallisissa nuorisokulttuureissa vievät nuoria yhteen riippumatta siitä, missä he asuvat. Näiden asemien muotoutumisessa yhtenä keskeisenä kriteerinä erityisesti yläkouluvuosina – sukupuolen lisäksi – näyttää olevan sekä suhtautuminen koulunkäyntiin että tavat viettää vapaa-aikaa (ks. Armila & Käyhkö & Pöytä 2021). ”Hikkeys” nuorisokulttuurisena identiteettinä ei mairittele, mutta liittyy toisiinsa sellaisiksi määritellyt. Samat intressit ja kaltaisuuden kokemus sekä niihin kytkeytyvä ystäväan luottaminen antavat mentaalista voimaa esimerkiksi silloin, kun koulukontekstissa tullaan määritellyiksi paikallisen suosiohierarkian reunoille (esim. Korkiamäki 2013, 135; Paju 2011).

Hirmu vaikee sanoa että missä vaiheessa ruvettiin oleen silleen. Kutosella ainakin oltiin. No Aino ja Anniina on ollu kavereita, sitä kautta olen Ainoon tutustunut. Kyllä meillä varmaan [vahva yhteys] kun kaikki pärjätään hyvin koulussa. Me vitsailaan siitä että, tai kaikki sanoo että me ollaan kunnan hikkejä [naurua]. Mun keskiarvo keväällä oli 9.3 niin mä koitan nostaa sen mahdollisimman lähelle kymmentä. Ellulla on ihan superhyvä keskiarvo, joku 9.8. Sannalla on 9.7.

Käpykyläerityistä ovat kuitenkin nuoria toisiinsa yhdistävät tulevaisuudensuunnitelmat. Osaa nuorista kaltaisuuden kokemukseen yhdisti vuosien kuluessa kehkeytynyt toive päästä pois ahtaaksi koetusta asuinpaikkailmapiiiristä ja aloittaa uusi elämänvaihe uudessa ympäristössä (Käyhkö 2017; Käyhkö & Armila 2021). Uuteen ympäristöön siirtyminen oli kokemuksena turvallisempi, kun sen voi tehdä yhdessä ystäväan kanssa

(esim. Aapola & Gonick & Harris 2005, 110; Gordon & Lahelma & Holland 2004, 185). Yhdeksännen luokan keväällä keskustelimme nuorten kanssa tuolloin ajankohtaisina olleista kouluvalintakysymyksistä ja saimme kuulla selontekoja, joissa toisiinsa kietoutuivat yhtäältä elämänvalintojen yksilöllisiksi puhumisen kulttuurinen vaade ja toisaalta ystävyksien sisällä laaditut yhdenmukaiset tulevaisuudensuunnitelmat.

T1: Meidän tehtävä ystävinä [neljän tytön ystäväringissä] on aina puhua toisillemme järkee päähän. Tietysti kannustaa aina jos haluaa tehdä jotaki.

T2: Meidän siinä kaveriporukassa kaikki on nyt hakemassa sinne [kaupunki]lukioon. [...] Mietittiin vaihtoehtoja jo [yhdeksännen luokan] syksyllä että mitä niitä ois sitten ku on se yhteishaku niin sitten kaikki oli hakenu sinne. Tultiin varmaan yhdessä siihen lopputulokseen että tavallaan kukin omalla tahollaan mutta kuitenkin silleen että oltiin kärryillä toisten suunnitelmista.

Vaikka meille jo nuorten käydessä peruskoulua kerrottiin paljon siitä, kuinka kauan ”on jo tunnettu” ja kuinka on käyty yhdessä kerhot ja eskarit, lapsuuden kaverisuhteita ei aina muisteltu varsinaisina ystävyksinä. Vasta yläkouluikä – jolloin nuorille alkaa tulla omia salaisuuksia ja yksityiseksi määrittyvää elämää – näyttää olleen se varsinainen nuoruuden jakso, jolloin erityisesti osa tyttöjen keskinäisistä suhteista on alkanut artikuloitua ystävyksinä. Yläkouluiässä ikätoverisuhteet (käsite Korkiamäen 2013) muuttuvat, moninaistuvat ja hierarkisoituvat (esim. Salmivalli 2005, 36–37). Ne myös tulevat nimetyiksi uusin tavoin: kaverisuhteiksi, ystävyksiksi ja parhaiksi tai läheisemmiksi ystävyksiksi. Tämä onkin kenties yksi syy siihen, että valtaosa nuorten vertaissuhteiden tutkimuksesta kohdentuu juuri yläkouluikänsä. Myös tässä artikkelissa tarkastelemamme suhteet nimettiin ystävyksiksi aikana, jolloin nuoret asuivat ja kävivät koulua kotiseudullaan. Sen

jälkeen elämäntilanteet ja asuinolosuhteet muuttuivat, mutta osa ystävyksistä on säilynyt vakaina ja osa tiivistynytkin. Peruskoulun jälkeen jotkut muuttivat asumaan opiskelupaikkakunnalleen ja jotkut suoriutuivat pitkistä koulupäivistä käyden kaupunkikoulua kotoaan käsin. Jotkut lähtivät eri suuntaan kuin muut, mutta osa tutkimuksemme ystävyksistä pääsi yhteisiin hakukohteisiinsa.

Ystävyyden ytimessä: tunnetta ja tekoja

Tää [ystävärinki] on ehkä ainoa semmonen [asia elämässä tällä hetkellä] mikä ei silleen syö energiaa. Ja sit voi aina valittaa [nauria] kaikesta. Mut ei muitten kaa hirveesti. Se on semmonen oletusarvoinen, en ehkä sano sitä tarpeeks usein että miten tärkeä tää porukka on. En uskalla kiintyy mihinkään koska on niin paljon sitä että kaikki lähtee ja kuulee et tää on ehkä ainoa semmonen kehen voi luottaa.

Ystävyys on tekoja – ystävyyden käytäntöjä – ja tunnetta, jotka ruokkivat toisiaan ja pitävät yhdessä suhdetta yllä. Tässä analyysiluvussa erittelemme tutkimusaineistossamme esiin tulevia ystävyyden käytäntöjä ja nuorten niille antamia merkityksiä. Korkiamäki ja Kallio (2014, 23) ovat todenneet, että ystävyksiin liittyvää yhteisyyttä ”synnytetään ja ylläpidetään monimuotoisin tilallisin, kehollisin ja kielellisin käytännöin”. Varhaisnuoruudessa yhteiset tekemiset ja touhuamiset ovat tärkeitä asioita, joiden varassa ystävyksiä rakennetaan ja vahvistetaan. Yhteydenpidon ja yhdessäolon konkretia merkitsee usein tiivistäkin yhteistä ajankäyttöä (Korkiamäki & Kallio 2014, 22–23), joka saa monia nuoruusvuosien myötä muuttuvia muotoja.

Käpykylässä nuorten arkinen yhdessä viettäminen tapahtui pitkälti koulussa ja koulupäivään kiinnittyvissä toiminnoissa siksi, että vapaa-ajan yhteenkokoontumiset olivat usein hankalasti järjestettävissä. Jos ystävykset

asuivat kaukana toisistaan, yhdessä vietettävän vapaa-ajan onnistuminen vaati arkisia erityisjärjestelyjä. Yksi esimerkki tällaisista järjestelyistä ovat olleet tyttöjen nuoruudessa ystävän luo suunnatut yökyläilyt niin sanottujen ”tyttöjen iltojen” erityisenä muotona. Peruskouluvuosina yökyläilyt ystävien kodeissa saattoivat liittyä kyytien puuttumiseen, mutta myös yleisempään sekä konkreettiseen että symboliseen ystävyyden tilan määrittelyyn (myös Tormulainen 2018, 155).

Ja onhan meillä [ystävyyksillä] tosi paljon välimatkaa. Kyllä me siitä huolimatta aina silloin tällöin käydään toistemme luona. Yleensä aina pitää olla yötä ku vanhemmat ei aina halua hakee illalla jostain kaukaa. Et helpointa on vaa jäädä yöksi.

Jos ystävyydet määritellään intiimejä asioita jakaviksi kahdenvälisiksi emootioilla värityneiksi suhteiksi, poikien ikätoverisuhteita on joskus vaikea käsitellä ystävyyteemassa. Tämä vaikeus kertoo yhtäältä siitä, miten pojat usein ovat sisäistäneet läheissuhteisiin liittyvät maskuliinisuusnormit (Huuki 2010; Virtanen 2018), ja toisaalta siitä, miten ystävyyden määrittelyissä on tapana rajautua tyttötapaisiin attribuutteihin, kuten kahdenkeskisten salaisuuksien jakamiseen tai suhteen emotionaalisen merkityksen korostamiseen (vrt. Way 2011). Käpykylässä, kuten monessa muussakin tutkitussa ympäristössä, poikien yhteinen ajankäyttö tapahtui ryhmissä, joita hitsattiin yhteen esimerkiksi jaettuun huumoriin liitetyin perusteluin sekä eronteoin suhteessa tyttöihin ja paikkakunnan muun ikäisiin poikiin (myös Hey 2002; Virtanen mt., 239). Käpykylän tapauksessa pojat lujittivat keskinäistä yhteenkuulumistaan myös moraalisin viittauksin kaupunkinuoriin epäaitoina ja osaamattomina ”luusereina” (Armila & Käyhkö & Pöysä 2018).

Käpykylän koulusta lähteminen ja toiselle asteelle siirtyminen merkitsivät näille nuorille isoa arkisen elämän muutosta. Kou-

lun vaihtumisen lisäksi nuorilla muuttuivat sekä arkiset aikataulut, kouluun kulkemisen tavat että sosiaaliset ympäristöt. Ystävyydet rajautuivat ja tulivat perustelluiksi harkittuina valintoina. Tämä on sekä vahvistanut tiettyjä ystävyyksiä että venyttänyt välimatkaa niihin, joiden kanssa vietettiin aikaa siksi, että oli vain jouduttu samaan (koulu)tilaan:

T1: Emmä hirveesti oo enää tekemisissä mejän entisten luokkaisten kanssa. Tuntuu vähän, että me ollaan ajauduttu eri teille.

T2: Et oon silleen rajannu niitä että en jaksa roikkuu niitten kans ketkä ei niin kiinnosta niin sitten se vähän rajautuu.

T1: Niin tai siis tuntuu että ollaan jotenkin niin erilaisia, et tavallaan ehkä se vielä vahvisti sitä asiaa että ku oltiin ainoot mejän luokalta jotka meni lukioon.

Ensimmäinen Käpykylän ulkopuolella vietetty kouluvuosi vei tutkimuksemme nuorilta paljon aikaa ja voimia, eikä meille tuolloin kertoiltu paljonkaan erityisistä yhteisistä tekemisistä. Nuorten kuvauksissa yhteisinä kokemuksina korostuivat lähinnä pitkät päivät koulussa, uupuneina taitetut koulumatkat ja väsymyksen kyllästävä vapaa-aika (myös Kivijärvi ym. 2021). Sittemmin otetta koulunkäynnistä löysennettiin, ja saimme taas kuulla tarinoita tiiviimmästä yhdessä olemisesta, jota kuitenkin alkoivat luonnehtia sekä sosiaalisen median vahvistuminen yhteisen keskustelun väylänä että erilaiset aikuistumiseen liittyvät asiat ja elämänmuutokset, samoin kuin niihin liittyvät uudet ystävyykäytäntöjen mahdollisuudet. Koulunkäynti kaupungissa toi elämään koulun ulkopuolisia kohtaamismahdollisuuksia ja uusia tiloja tavata ystäviä – joita tosin hyödynnettiin pääasiassa entisten ystävien kanssa. Bileisiin ja baari-iltoihin lähtemisiin valmistauduttiin yhdessä, ystävän opiskelija-asunnosta löydettiin yhteinen tuki-kohta, ja ajokortillinen ystävä oli avuksi monessa kulkemiseen liittyvässä kysymyksessä.

T1: Ollaan me käyty [ystävän opiskeluaikaisella asunnolla] aika usein.

T2: No siis tänä vuonna me ollaan pidetty ihan sikana paljon enemmän yhteyttä ku viime vuonna.

T1: Me vaan hengataan ja jutellaan [ja yövytään]. [huomioidaan kyllä että] sill [ystävällä, asunnon haltijalla] on kiireitä et ei liikaa rasita tai sit jos aina mennään syömään sen ruokia ja tälleen. Siis ei oo valittanu ainakaa. Toivottavasti sanoo sit jos oikeesti ei käy ja ei jaksa. Ei oo kertaakaan sanonu et ei voi tulla. [Vanhojen tanssin jälkeen] oltiin, sillonki väsytti niin paljo että ei hirveesti, maattiin jossain sohvalla.

T2: Sitten tuli [asunnon haltija], nukahti ja sitten.

Yhteisen huumorin ja yhdessä tietoisesti tehtyjen ”kommellusretkien” merkitys osana ystävyyskerrontaa on ollut merkityksellistä erityisesti tutkimuksemme poikien keskuudessa jo Käpykylässä elettyinä kouluvuosina (myös Armila & Käyhkö & Pöysä 2021), mutta tyttöjen aineistossa huumori keskinäisenä kittinä korostui erityisesti siinä elämänvaiheessa, kun vapauduttiin toimimaan kaupunkiympäristössä. Nyt myös tytöillä ystävien yhteiseen tekemiseen liittyi paljon hauskanpitoa ja yhteisyyden luomista. Yhteisten muistojen kerryttäminen on synnyttänyt erilaisia ystävyden legendoja, joille naurettiin ja joista kerrottiin meille yhdessä elettyinä ja koettuina asioina:

[Ystävysten yhteisellä ulkomaanmatkalla] meillä ei ollukkaan hotellissa huonetta [varaussivusto oli seonnut]. Sit saatiin joku kahden tähden murju [nauraa]. Se oli niin homeessa et ne katot oli kupruset ja huoneet ihan kamalat. Saatiin yöhön kolmeen asti olla hotellin respan aulassa. Me vaan nukuttiin siinä [nauraa]. Jollain nojatuoleilla siinä. Sit respan työntekijä tuli silleen että teille on nyt huone täks yöks. Semmonen kahden hengen huone et me nukuttiin siskonpedissä neljästään. Yhdistettiin sängyt.

Meille kerrotuissa tapahtumissa ja teoissa korostuvat paitsi yhteisten tekemisten muistelut, myös yhteiset toiselta asteelta valmistumiseen

liittyvät tulevaisuudensuunnitelmat ja ”onnenpotkuiksi” mainitut samaan komppaniiaan tai työporukkaan päätyminen. Arkisista asioista ja isommista elämäntapahtumista puhuessaan erityisesti tytöillä oli tapana taivuttaa kertomaansa yhteisyyttä kuvaavaan me-muotoon tai täydennellä toistensa puheita. Näissä yhteisiksi kerrotuissa tarinoissa häivähteli paljon vaikeasti artikuloitavaa empatiaa ja vuorovaikutusta, jossa työt pohtivat elämäänsä ja toistensa elämää ja tunnustelivat toistensa mielentiloja. Me-ote haastatteluisa vahvistui vuosi vuodelta, vaikka joku ystävästä oli jo muuttanut eri paikkakunnalle tai joku toinen oli aloittanut seurustelun. Korkiamäki ja Kallio (2014, 22) ovat käyttäneet tällaisesta joskus sanoiksi kääntymättömästä tunteesta ja kokemuksesta ilmaisua affektiivinen yhteisyys: emootioista ja elämistä tulee jaettu, kun toinen tunnetaan tarpeeksi hyvin. Seuraavassa sitaatissa ystävykset muistelevat viimeisiä Käpykylän koulussa viettämiään hetkiä ja tunnistavat affektiivisen yhteyden syntyneen välilleen jo varhain:

T1: Ku ne [vanhemmat] sillon eros nii tuli peruskoulun päättäjäiset. Sit pakotin isän sinne [vaikka vanhempien oli vaikea olla samassa tilassa].

T2: Silleen vähän surullinen tuntuma, sen aisti että mun ystävä on tosi silleen...

T1: No joo, olin silleen että [itselleen puhuen] ”älä itke”.

Edellä siteeratun ystäväparin kohdalla affektiivisen yhteyden syntyminen ei ole edellyttänyt samanlaisia kokemuksia tai olosuhteita. Seuraavassa siteeratut ystävykset puolestaan löytävät perustelun yhteydelleen muun muassa siitä, että jaettu ymmärrys emotionaalisen resurssina (Hey 2002) syntyy samanlaisten kokemusten varassa: ”Siis me ollaan bondattu siitä kun molempien isät huutaa samoista asioista. Meil on jotenkin vaarallisen samanlaiset perheet. Varsinkin isät ja mummit on aika toksisia ihmisiä [nauraa].”

Erityisesti toisen asteen kouluvuosien jälkeen joidenkin ystävysten kohdalla vaihtuvat asuinpaikat, uudet kiireet ja aikuistumiseen liittyvät elämänsisällöt ovat vieneet heitä konkreettisesti erilleen. Tiivis yhteydenpito ystävyyden käytäntönä on kuitenkin jatkunut, ja vaikka konkreettisesti tavattaisiinkin aiempaa harvemmin, erityisesti tyttöjen kohdalla ”jutut jatkuu siitä mihin ne viimeks jäi”. Uusissa elämäntilanteissa yhteyttä ylläpitävät kuulumiset ja viestit ovat liikkuneet ahkerasti, ja keskustelu on edennyt katkeamattomaan tapaansa sosiaalisen median alustoilla (myös Aaltonen ym. 2011, 40–41, 153; Awan & Gauntlett 2013). Myös meisyyden kokemus on säilynyt lujana.

T1: Me joskus puhuttiin siitä et me ollaan jo melkein samaa ihmistä. Meil on tosi paljon samoja ajatuksia [naurahtaen] ja sit, joitain tunteja saattaa olla joskus harvoin hiljaista mutta meillähän on koko ajan joku keskustelu [somessa] meneillään.

T2: Joskus järkevää ja joskus ei.

T1: Joutuis ehkä vähän filitseröimään, hillitsemään [jos mukana olisi joku ”ulkopuolinen”, tässä keskustelussa ystävän poikaystävä] näitä juttuja että sen ei välttämättä ihan kaikkea tarvitsekaan kuulla ja sitten ymmärtääkään. Meillä on tosi noloja inside-juttuja. Se kuulostaa tyhmältä semmosen korvaan joka ei ymmärrä mistä me puhutaan.

Mulle enemmän merkkää tää valittu perhe [ystävät]. Just se et meil on hirveesti yhteistä historiaa, kaikkia tosi hauskoja juttuja.

Ajallisen satsaamisen ja pitkän yhteisen historian merkitys ystävyyksissä näkyy siinä, miten uusissa kouluissa tai myöhemmin työpaikoilla syntyneille uusille ystävyksille on usein käynyt. Jos suhteista katoaa konkreettisen yhdessä vietetyn ajan ulottuvuus, niillä on taipumus hiipua. Ohimenevissä kaveruuksissa ei rakennu yhteistä historiaa, lyhyt elämäkulullinen aika yhdessä on hetkellisesti yhdistävä tekijä ja jättää sidoksen ohueksi, yhteen elämänalueeseen sisältyväksi:

Mulla kävi vähän silleen, et ne, ku oli lukioajan tosi tiiviisti sen vanhan Käpykylän porukan kanssa, niin sitte ei niin läheisiks tullut niitten muitten [lukiokavereiden] kanssa. Sitä ei oo hirveesti tullu pidetty yhteyttä [valmistumisen jälkeen].

Keskeisin tutkimuksemme nuorten ystävyysmäärittelyissä esiin tuotu asia on monissa muisakin ystävyystutkimuksissa vahvana ilmenevä luottamus sekä suhdetta määrittävänä tuntemuksena että käytäntönä. Olennaisin luottamuksen sisältö kiinnittyy nuorten kuvauksissa molemminpuolisen avautumisen, vastaanotettavan kuuntelemisen ja tuomitsemattoman suhtautumisen sekä jaetuista salaisuuksista vaikenemisen teemoihin. Vaikenemisen sanaton lupaus ystävyys eettisenä sääntönä on absoluuttinen (ks. Hey 1997, 65) ja tulee usein painotetuksi jo varhain sekä sukupolvensisäisen että sukupolvien välisen sensuroinnin hengessä; ystävän asioita ei kerrota muille nuorille eikä aikuisille. Seuraava aineistositaatti on poimittu erään tutkimuksemme tytön 15-vuotiaana kirjoittamasta aineesta, jossa esiintyvän Ninnin kanssa he muun muassa jakavat yhteisen opiskelija-asunnon vuonna 2022 eli 22-vuotiaana: ”Sitä mitä ei vanhemmille tahdo sanoa voin aina kertoa Ninnille. [Vanhempiin ja Ninniin] luotan eniten.”

Luottamus ystävyys ehtona kuitenkin sukupuolittuu ja on erityisen keskeistä nimenomaan tyttöjen ystävyyskerronnassa (myös Aaltonen ym. 2011, 34; Gordon & Holland & Lahelma 2000, 111; Hey 2002, 234). Luottamuksen muodostuminen näyttääkin kiinnittyvän erityisesti feminiinisenä pidettyyn tunteiden ymmärtämisen kulttuuriin (myös Aapola & Gonick & Harris 2005, 109). Tämä näkyy muun muassa siinä, kun tutkimuksemme tyttö–poika-ystäväparin poika kertoo puhuvansa luottamukselliset asiat aina vain ystävätytölle (myös Virtanen 2018, 248–249): ”No sillehän mä taisin ekana kertoa [kihlauksen purkautumisesta ja siitä syntyneestä sydänsurusta]. Sille

on helppo puhua ja se ymmärtää hyvin. Ja sit ku on tuntenu niin pitkään niin pystyy hyvin helposti avautuu ja se ei tuomitse.”

Luottamuksen sukupuolitulkintaa vahvistavat havaintomme siitä, miten haastattelemamme poika–poika–ystäväparin välille on jäänyt esimerkiksi seurustelusuhteisiin liittyviä salaisuuksia, jotka kerrottiin kuitenkin meille tutkijanaishille. Vaikka kyseinen poikakaksikko muista Käpykylän pojista poiketen halusi vuosien ajan tulla haastattelutilanteisiin yhdessä, monien henkilökohtaisten ja intiimien (esim. parisuhteen alkuun liittyvien) muutosten elämänjakson aikaan toinen heistä pyysi saada tulla tapaamiseemme yksin. Näiden poikien tapauksessa on käyty koulut yhdessä, menty armeijaan yhdessä, harrastettu monia erilaisia asioita yhdessä ja yhteys on myös säilynyt tiiviinä iän lisääntyessä. Tästä huolimatta ihan kaikkea ei ole kerrottu toiselle. Tyttöjen ystävyysuhteissa luottamus sen sijaan korostuu sekä eksplisiittisesti määriteltynä ystävyuden ehtona että implisiittisempinä luottamuksen osoituksina. Vaikka tutkimuksen edetessä nuoret ovat avautuneet meille asioista avoimesti, he eivät ole halunneet puhua paikalta poissa olevien ystäviensä asioista silloin, kun puheenaiheet ovat liikkuneet emotionaalisesti sensitiivisille elämänalueille: ”On sillä [ystävällä] poikays-tävä. Saa kertoo siit nyt sit ite.”

Luottamus ystävyysuhteissa on yhtä aikaa sekä abstraktia läheisyyden ja yhteyden kokemusta että konkreettisempia läheisyyden ilmauksia – esimerkiksi nuorina aikuisina jatkettuja yökylä- tai asumiskäytäntöjä (myös Korkiamäki 2013, 123):

T1: Oilihan asuu siellä [T1:n asunnossa] kanssa [naurahtaa] [ei asu oikeasti].

T2: Me aina vitsaillaan kun mä oon siellä niin paljon ja sitten mul on hammasharja siellä ja sitä kaikkee muuta.

T3: Mun petivaatteet on aina valmiina silleen Oilille.

T2: Nukun Tintin T-paidassa.

T3: Ja Oililla on mun avain ku piti jollekin antaa vara-avain [naurahduksia].

Parillinen, pariton?

Sami Myllyniemen (2009, 96–100) analyysin mukaan noin kaksi kolmasosaa suomalaisista nuorista kokee kuuluvansa johonkin kiinteään ryhmään tai ystäväpiiriin. Kuulumisen kokemus erityisesti liittymisenä vertaisiin onkin nähty yhdeksi nuoruuden voimavaroisällöksi (esim. Korkiamäki 2015), ja tässä liittymisessä arvokkaimmaksi suhteeksi nähdään hyvä ystävyys. Ystävyuden, ystävien tai ystäväpuuttuminen puolestaan määrittyy usein kokemukseksi yksinäisyydestä, jota esimerkiksi perhesuhteet eivät voi paikata nuoren elämän kokonaisuhyvinvoinnissa (Korkiamäki mt., 38).

Ystävättömyys on ongelmaksi koettu olo-tila, mutta esimerkiksi Aapola (1992a, 88–89) on kirjoittanut siitä, miten myöskään ystävydet eivät ole vain iloa ja onnea tuottavia asioita. Usein erityisesti tyttöjen ystävyksiin liitetään myös menettämisen ja yksin jäämisen pelkoon liittyvät mustasukkaisuus ja omistamisen halu (myös Korkiamäki & Kallio 2014, 29–30). Tästä syystä tyttöjen ystävydet usein tiivistyvät kahdenväliseksi yhteenliittymiksi ja ”kolmanneksi pyöräksi” ei nuorten kerronnassa päästä vaan joudutaan. Meille kerrotut ystävättömyyskokemukset kiinnittyivät jollekin osapuolelle ulkopuolisuutta tuottavien kolmioystävyyksien (Aapola mt., 86) ongelmallisuuteen. ”Liit” ihmiset ystävyysuhteissa eivät näyttäneet häiritsevän poikia, mutta koska tyttöjen ystävydet perustuvat usein vastavuoroisen jakamisen, luottamukseen perustuvan intimiteetin ja emotionaalisen sitoutumisen sopimuksille, ”ylimääräisen” henkilön tunkeutuminen osaksi ystävyyskuviota voi olla vaikeaa ja suhdetta hajottavaa (myös Amit-Talai 1995). Seuraavassa aineis-

tolainauksessa tutkimukseemme osallistuva tyttö muistelee peruskouluvuosiensa ja niiden kuluessa syntyntä ja hajonnutta kolmioyhtävyyttä:

T: Me oltiin melkein joka päivä, oltiin tekemisissä [kolmestaan] ja koulun jälkeen ja ...

H: Menikö Helmin kanssa luottamus sitten myös?

T: Joo, meni.

H: Ja vielä pahemmin kuin Hillan kanssa?

T: Niin. Siinä oli semmosta ulkopuolelle jättämistä jota ne ei vain ehkä itse huomanneet. Mutta se tuli aika voimakkaasti esille sitten. En mä siitä sen kummemmin ehkä halua puhua kuitenkaan.

Myös ystävyden ytimeen sijoitettu luottamuksen vaatimus on kolmen ystävän kombinaatiossa joskus riskialttiissa paikassa: ”Silloinhan se meni silleen, että mitä mä Maijulle kerroin niin Mellukin tiesi siitä. Ja mitä Mellulle sanoin niin Maiju tiesi. Niin se tietyllä tavalla rikkoi sitä luottamista.” Tällaista salaisuuksien paljastamista ja ystävien asioista juoruilua sekä niistä seuraavaa ulossulkemisen dynamiikkaa on erityisesti tyttötutkimuksessa tarkasteltu epäsuoran aggression termein (esim. Aapola & Gonick & Harris 2005, 130). Tämä näytti meille kerrotuissa kokemuksissa jättäneen pysyvän jäljen joihinkin yläkouluun koskeviin koulumuistoihin.

Ystävättömyys ei tutkimuksemme kontekstissa tarkoita totaalista yksin jäämistä vaan pikemminkin jonkinlaista kiinteiden suhteiden väliin jäämistä ja jatkuvaa etsintää. Käpykylän tapaisissa paikoissa samanikäisiä nuoria on vähän, jolloin oikeaksi koettua ystävää ei aina ole helppo löytää. Tyttöjen kanssa keskustellessamme olimme termin ”häätävaraystävä”, joka on kuvaava ilmaus suhdetavalle, johon ei haluta päätyä. Termiä käyttäneen tytön kanssa keskustellessamme saimme muutamassa muussa ja myöhemmässäkin yhteydessä kuulla myös, että kaikesta välillämme vallitsevasta avoimuudesta huolimatta ”paras ystävä” -kokemuksen

ulkopuolelle joutuminen on ollut hänelle kipeä ja vaikeasti avattava elämänolosuhde. Samaa surua tunnistimme siinä, kun meille kerrottiin, kuinka läheistä ystävyssuhdetta ei toiveista huolimatta ollut muodostunut kenenkään kanssa. Läheisen ystävän puute kuulumattomuuden kokemuksenä näyttää tutkimuksemme nuorten kerronnassa olevan kasvuvuotia sävyttävä murhe, jolloin löysät ja vaihtuvat kaverisuhteet eivät ole korvanneet kokemuksellisesti oikeaksi tai parhaaksi ystävydeksi kehkeytyntä suhdetta (myös Salmivalli 2005, 38).

Oon vaihtanut silleen porukkaa aina välillä, tai silleen liikun, että en välttämättä ole aina tiettyjen ihmisten kanssa. Että käyn eri porukoissa aina eri päivinä, tai silleen että yritän olla. En oikeen itsekään tiedä että mihin mä kuulun. Ku en tunne kuuluvani yhtään, siis silleen mihinkään.

Valerie Hey (2002) on ystävyttä pohtiesaan käyttänyt käsitteparia jatkuva ylläpityö (*continuous reworking*) – ystävyys ei pysy ”voimassa”, jos sitä ei vahvisteta jatkuvasti normatiivisin ja tapaistunein käytännöin. Jos vastavuoroisuuteen, jakamiseen ja yhteisymmärrykseen liittyvät käytäntöodotukset eivät täyty, ystävyys katkeaa (vrt. Giddens 1991). Koettu samuusvaje, samoin kuin vastavuoroisen empatian, antamisen, kuuntelemisen ja ymmärryksen puute, voi olla ystävyden jatkumiselle riski: ”Sitten vähän muututtiin erilaisiksi. Se vaan määräilee. Se suuttui kaikesta, ei sen kanssa voinut keskustella, että se vaan suuttui ja veti omat päätöksensä. Piti vaan koko ajan miellyttää sitä, niin ei jaksanut.”

Merkityksellisten vertaissuhteiden analyysi on nuorisotutkimuksen ja sen teoretisoinnin keskeistä traditiota. Myös joka puolelta tietoisuutta muokkaavat kulttuuriteollisuustuotteet ovat täynnä erilaisia suhdetavallintoja ja ystävyyskuvauksia. Ystävyyskuvauksista muodostuukin helposti nuoruuttaan eläville asioita, joiden

menettäminen koetaan henkilökohtaisina epäonnistumisina. Tutkimuksemme aineistoissa parhaan ystävän puute määrittyy erityisesti tyttöyteen liittyvänä kokemuksena, joka nuoruusvuosien lisääntyessä on jäänyt sävyttämään muistoja ja minäkuva. Parittomaksi jäämistä kuvattiin meille tavalla, joka osaltaan kuvaa ystävyysuhteiden solmimiseen liittyvää sosiaalista painetta tai velvoitetta (Korkiamäki 2015).

Aina nuorten ystävyudet eivät ole päättyneet suuttumisiin tai avoimeen konfliktiin, vaan suhde on saattanut säröillä vähitellen ja kauankin. Seuraavassa varsin latautuneessa puheenvuorossa meille avataan toisen asteen kouluvuosien aikana kumuloitunutta prosessia, jossa ystävänä pidetty suhteen osapuoli on rikkonut ystävyuden normeja irrrottautuessaan yhteyttä aiemmin ylläpitäneestä vastavuoroisuudesta, samoin kuin erilaisista emotionaalisista ystävyysvelvoitteista (myös Hey 1997). Ystävyuden ongelmat eivät ole syntyneet äkkinäisesti, vaan aluksi sormien läpi katsottuina mutta merkille pantuina ystävyyskäytäntöjen poikkeamina.

No se ei ilmestynyt [yhteisiin juhliin]. Se ei laittanu mitään viestiä. Se vaan jätti tulematta. Ja se on tehny sitä nyt... varmaan niin pitkään ku me ollaan ainaki oltu täysikäsiä eli pari vuotta. Se vaan jättää ilmestymättä. Se ei koskaan anna mitään selitystä. Ja se ei tyyliin onnittele. [...] siihen ei saa mitään kontaktia ja se ei suostu kertoon mitään sen henkilökohtaisia asioita ja et se ei ilmesty paikalle ku on ihan semmosia elämänmuutoksia tai juhlapäiviä. Mulle vaan riitti. Mä en enää jaksanu sitä että aina joutuu kaivalemaan sitä vähästäki tietoo mitä nyt sillon tällön saa irti.

Ystävyuden tulkintaa erityisenä suhteena vahvistaa hyvin se neuvottomuus, jota haastattelemamme tyttö kertoi tunteneensa, kun toinen ei toimi ystävyteen kiinnitettyjen odotusten mukaisesti (esim. Hey 2002, 234). Yhteydenpidosta ja yhteisestä inside-tiedosta erkaantuminen katkaisee yhteisen muistin

kertymisen. Vuosien kuluessa vahvistunut kaksisuuntaisesta avoimuudesta ja asioiden jakamisesta kieltäytyminen johti tyttöjen väliin vuorovaikutusjännitteisiin (käsite Virtanen 2018, 242), jotka palautettiin aiemmin ystäväksi luokitellun aktiiviseksi valinnaksi.

T1: Mun mielestä siihen on vaikee saaha kontaktii nykyisin. Kun mä olin esim viime kesänä sen kanssa siellä reissussa, sen jälkeen se on muuttunu ihan sikana. Ja kun mä näin sitä jossain tapahtumassakin ja se sai mun iskältä sinne sen lipun [kun oli yksi ylimääräinen] ni ei se ees puhunu mitään sen koko illan aikana. Niin se oli vähän semmonen jännä. Tai jos sille laittaa viestin niin ei se vastaa ja sit se vaan laittaa meille Innan kanssa [mutta ei ystäväringin neljännelle] jotain ihme snäppejä johon me ei sit osata vastata tai tiedetä miten siihen pitäis reagoida.

T2: Niin tai semmosia juttuja mist me ei olla kärryillä.

T3: Kun se ei puhu kellekkään...

T1: ...tämmösiä syvällisempiä asioista, enkä oo nähty sitä varmaan kahteen, ei ku ehkä puoleentoista [pandemia]vuoteen niin en voi sen puolesta puhua.

Närkästyneistä ystävyuden katkeamisen argumenteista huolimatta tyttöjen puheissa on tunnistettavissa myös vanhan ystävyuden perustalle rakentuvaa huolta. Ystävyuden katkeaminen määrittäytyi ei-toivottuna menetyksenä, joka kenties olisi voitu estää toimimalla toisin, parempina ystävinä. Vaikka entisen ystävän käytös saattoi oudoksuttaa, sitä ei pelkästään kritisoiutu vaan yritettiin ymmärtää varsin analyttisin pohdinnoin: ”Mietin, ku tämmösissä pitkissä ystävyysuhteissa muodostuu rooleja, et on tietynlainen, että jos se on kokenu sen roolin ahtaaks ja halua olla jotain muuta mut se ei voi olla sitä meille, onks tos joku tommonen.”

Muutokset ystävyysuhteissa ja -käytännöissä saattavat liittyä myös ystävyksistä toisen aloitettua seurustelusuhteen (esim. Aapola & Gonick & Harris 2005, 109). Myös tutkimuksemme tyttöjen kanssa keskusteltaessa seurusteleminen tuli esiin oletettuna riskinä

olemassa oleville ystävyyksille. Tämän uhkaku-
kuvan toteutuminen haluttiin kuitenkin pitää
itsestä erillään: ”Jos itellä on joskus joku niin
en kyllä halua olla niin petturi [että ei jäisi ai-
kaa ystäville].” Näyttääkin siltä, että erityisesti
tytöt ovat alttiita puntaroimaan valintoja seu-
rustelukumppanin ja ystävyystekojen välillä
välttääkseen suhdesaröjä. Tyttöjen puheissa
on tunnistettavissa myös naistutkimuksesta
tuttua vastuurationaalisuuden (esim. Näre &
Lähteenmaa 1992) henkeä, kun siinä syylliste-
tään omaa toimintaa suhteessa ystäviin silloin,
kun on ”sorruttu petturuuteen”:

T1: Ysiluokalla olin niin paljon poikaystävän kans-
sa, tavallaan laiminlöin sitä kaverisuhdetta, ja sit ku
Tuulilla oli kans oma poikaystävä niin sit ei keritty
nähdä hirveesti.

T2: Tulihan teille pientä konfliktiiki Tuulin rea-
goinnin takia.

T1: Kyllä meillä oli ihan riitaa siitä et kun ei keretä
nähdä, että ku en menny sen synttäreille sen takii
ku olin Kimin kaa. Mutta kyllä meidän välit on
korjaantunu.

T2: Ku se [Tuuli] avautu mulle siitä että sitä ärsytti.

Seurustelusuhteiden asema on muodostunut
erilaiseksi tutkimuksemme tyttöjen ja poiki-
en ystävyysuhteissa. Kun pojat ovat joskus
jopa salanneet seurustelunsa ystävältään,
niin tyttöjen kohdalla seurustelusuhteisiin
liittyvä ”kolmannen” väliintulo saattoi ajan
kuluessa ja erityisesti seurustelun päätyttyä
muuttua heidän ystävyttään tiivistäväksi
asiaksi. Usein ystävän seurustelukumppanin
luonnetta ja toimintaa puitiin ja suhdetta
analysoitiin ystävien – ja myös meidän tut-
kijoiden – kanssa keskusteltaessa. Tiivis rak-
kaussuhde saattoi vetää jonkun joksikin aikaa
ystävästä tai ystävien joukosta erilleen, mutta
väliaikainen loitontuminen ei katkaissut ystä-
vyyttä, joka myös asettui tuttuihin uomiinsa
seurustelusuhteen päätyttyä. Vaikka koulu-
aikaan seurustelusuhteet saattoivatkin luoda
skismaa ystävyksien väleihin, iän lisääntyessä

seurustelun merkitys ystävän aikaa vievänä
asiana ymmärrettiin. Seuraavassa aineistolai-
nauksessa käymme jo aikuisikää lähestyvän
tyttönelikon kanssa keskustelua siitä, onko
yhden ystävyksen seurustelusuhde pitänyt
oppia ottamaan huomioon yhteisiä tekemisiä
suunniteltaessa:

T1: [naurua] Noh, kyllähän se vähän silleen, ainakin
alussa enemmän.

H: Pitääkö ottaa huomioon, että voimmeko me
tavata, jos Iisalla on treffit?

T2: Tietysti.

T1: Kyllähän se vähän silleen aina [...] kun just
mietitään, että milloin nähtäisiin, sit sillä saattaa
olla vaikka viikonloppuna meno [poikaystävän]
kanssa, niin kyllähän meidän pitää miettiä, että
okei, silloin ei nähdä. On se jäänyt jostain jutuista
pois. Se ei ollut esim vappuna, mutta... Se alussa
ehkä häiritäsi enemmän kuin nyt.

Päätelmiä: Eniten luottamusta?

Nuorten ystävyksien kehkeytymistä ohjaavat
usein nuoruudelle keskeiset ikäjärjestyksiin liit-
tyvät instituutiot: perheet, koulut ja paikalliset
harrastusorganisaatiot. Ystävyudet rakentuvat
kulloinkin ajassa ja paikassa ”saatavilla” olevien
yksilöiden välisinä ja saavat usein elämäkul-
kuun viittaavia määreitä: lapsuudenystävä,
kouluaikainen ystävä, nuoruudenystävä ja niin
edelleen (Virtanen 2018, 241). Jos joku on
koulukaveri, työkaveri tai harrastuskaveri, hän
on jotain vähän vähemmän kuin ystävä – saati
sydänystävä. Pienillä ja pitkien välimatkojen
paikkakunnilla potentiaalisia ystäviä on vähän,
ja ystävyysuhteista saattaa tästä syystä tulla
tiiviitä: saman ystävän kanssa istutaan koulu-
bussissa, vietetään koulupäivä samassa luokassa
ja jos jotain harrastetaan, se tehdään yhdessä.
Jos pienellä paikalla jää yksin, ystävyksien
liepeillä tai välissä oleminen on ikäviä muistoja
jättävä kokemus.

Ystävyksien säilyminen edellyttää niiden
ylläpitämistä. Ystävyys onkin normatiivisesti

säädely suhde, johon on sitouduttava ja panostettava erilaisin ystävyyden käytännöin (Bowlby 2011, 616–617). Vaikka ystävyksiin kiinnitetään tietty vakauden ja ennustettavuuden oletus, ne myös muuttuvat: syventyvät, ohenevat, rikkoutuvat ja unohtuvatkin. ”Syvien” ystävyksien ulkopuolelle jääminen nuoruusiän kokemuksena on kuitenkin useimmiten ei-valittu ja ei-toivottu. Ystävyksien ulkopuolelle voi astua myös tietoisesti ja valiten, mutta aineistomme eivät mahdollista tällaisten valintojen tarkastelua muuten kuin ystävää kaipaavien näkökulmasta.

Ystävien paikka osana henkilökohtaisia suhdeverkostoja vaihtelee elämänsä ja siihen liittyvien transiitoiden ja arkisten elämäntapausten myötä. Nuoruudessa tapahtuu monia elämänsä siirtymiä, jotka vievät yhteistä lapsuutta eläneitä nuoria erilleen, tuovat elämään uusia ihmisiä ja muuttavat ystävyksien dynamiikkaa (myös Korkiamäki & Kallio 2014, 22). Olemme tässä artikkelissa tarkastelleet sellaisia ystävyksiä, jotka ovat säilyneet elämäntapausten huolimatta, mutta kiinnittäneet huomiota myös ulkopuolisuuden kokemukseen, joka syntyy erityisen nuoruudenystävän puuttumisesta, samoin kuin tuntemuksiin, joita hyvän ystävän kaikkoinen omasta elämästä nostattaa.

Aikuistuvien nuorten elämät eriytyvät ja muuttuvat ”omiksi”, mutta meille avatuissa nuoruusvuosia halkovien ystävyksien kuvauksissa korostuvat yhteiset muistot ja yhdessä koettu nykyisyys. Pienellä paikkakunnalla eletty lapsuus on luonut pohjaa tarkastelemillemme ystävyksille, ja tutkimuksemme ystäväpoikia näyttää edelleen pitävän yhdessä yhteinen tekeminen samalla paikkakunnalla. Tyttöjen kohdalla puolestaan ystävyksiä sävyttävät paljon moninaisemmat sidokset: tekeminen, jakaminen, tulevaisuuden suunnittelu ja vahva emotionaalinen lataus (ks. Korkiamäki 2013). Kun pojat – ja nyt jo nuoret miehet – piilottavat intiimit asiansa

toisiltaan, nuoriksi naisiksi kasvaneet tytöt käsittelevät niitä ystävän kanssa tukien toisiaan sekä emotionaalisesti että käytännön tasolla (vrt. Bowlby 2011; Way 2013). Tyttöjen keskuudessa luottamus ystävydelle annettuna keskeisenä ehtona ja merkityksenä leviää perusteluksi asioiden ja salaisuuksien jakamiselle, saavutettavilla olemisen ja avunantamisen toiveille, toisen tuomitsemattomuudelle ja vaikkapa avainten antamiselle omaan kotiin.

Ystävyksien ylläpitäminen edellyttää ajallista panostusta, jonka kautta nuorten elämänsähistorioista tulee tietyllä tavalla jaettu: elämät, joiden kuluessa vietetään paljon aikaa merkittävien toisten (Mead 1934) kanssa, liittyy toisiinsa ja muovaavat toisiaan. Myös hyvän tutkimussuhteen muodostuminen vie aikaa. Tutkimuksemme kuluessa olemme saaneet tutustua tässä tarkasteltujen nuorten kasvu-ympäristöön ja kaveruuskuvioiden sekä niiden muutoksiin aina silloin, kun ne ovat olleet ajankohtaisia. Ymmärryksemme nuorten ystävyksistä on kumuloitunut yhtä aikaa niiden kiertyessä nykyisiin muotoihinsa. Se, että nuoret ovat päättäneet tulla haastatetuksi yhdessä valitsemansa ystävän kanssa, on todennäköisesti myös ollut heille yksi tärkeä ystävyden käytäntö.

Keskustelut nuorten kanssa ovat valottaneet meille ystävyden puolta jos toistakin. Tiiviissä ystävyssuhteissa elämät muuttuvat tietyllä tavalla yhteisiksi. Mennyt ja nykyhetki luovat ja ylläpitävät ystävyttä, jota rakentavat yhteiset muistot, yhteinen ymmärrys kotipaikasta ja yhdessä pohditut päätökset ja suhteet. Olennainen osa ystävyttä on myös kuva tulevaisuudesta, jossa yhteys on säilynyt:

H: Teillä on kyllä kiva ystäväpiiri. Luuletteks te että te ootte vanhoiks mummoiks asti ystäviä?

T: Joo [naurua]. Yhessä kiidetään rollaattoreilla tuolla.

Viitteet

- 1 Joitakin haastatteluja on kanssamme tehnyt YTT Ville Pöysä.

Lähteet

Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011) Ystävytydet. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 112, 29–56.

Aapola, Sinikka (1992a) Helsinkiläistyttyöjen ystävyysuhteet: ihanteina itsenäisyys, läheisyys ja monipuolisuus. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 83–102.

Aapola, Sinikka (1992b) *Ystävytyden keinulauta. Helsinkiläistyttyöjen ystävyyskulttuurista*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Aapola, Sinikka & Gonick, Marina & Harris, Anita (2005) *Young Femininity: Girlhood, Power and Social change*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Amit-Talai, Vered (1995) The Waltz of Sociability: Intimacy, Dislocation and Friendship in a Quebec High School. Teoksessa Vered Amit-Talai & Helena Wulff (eds.) *Youth Cultures: A Cross-cultural Perspective*. London: Routledge, 144–165.

Anttila, Anna & Ojanen, Karoliina & Saarikoski, Helena & Timonen, Senni (2011) Tyttöjen juttuja. Teoksessa Karoliina Ojanen & Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 135–172.

Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville (2018) Syrjäkylien pojat: Kaveruutta ja kilometrejä. Teoksessa Antti Kivijärvi & Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino, 261–286.

Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville (2021) Irtti arjesta. Hauskanpitoa harvaanasutulla kotiseudulla. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Päivi Armila & Sinikka Aapola-Kari (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seuranta-tutkimus Nuoret ajassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 235, 175–194.

Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.

Arnett, Jeffrey Jensen (2004) *Emerging Adulthood:*

The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties. New York: Oxford University Press.

Awan, Fatimah & Gauntlett, David (2011) Young People's Uses and Understandings of Online Social Networks in Their Everyday Lives. *Young* 21 (2), 111–132.

Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002) *Individualisation*. London: Sage.

Bowlby, Sophie (2011) Friendship, co-presence and care: neglected spaces. *Social & Cultural Geography* 12 (6), 605–622.

Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity.

Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina (2000) *Making Spaces: Citizenship and Difference in Schools*. New York: McMillan.

Gordon, Tuula & Lahelma, Elina (2003) From ethnography to life history: tracing transitions of school students. *International Journal of Social Research Methodology* 6 (3), 245–254.

Gordon, Tuula & Lahelma, Elina & Holland, Janet (2004) Ystäviä vai vihollisia? Tulkintoja tyttöjen vuorovaikutussuhteista koulussa. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 169–190.

Griffiths, Vivienne (1995) *Adolescent Girls and Their Friends: A feminist ethnography*. Avebury: Aldershot.

Harinen, Päivi (2012) Mennään bussilla. Pitkä koulumatka nuorten vapaa-ajan puitteistajana. Teoksessa Elina Pekkarinen & Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi (toim.) *Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksissä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 131 & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisosiain neuvottelukunta, 170–179.

Hey, Valerie (1997) *The Company She Keeps. An Ethnography of Girls' Friendship*. Buckingham: Open University Press.

Hey, Valerie (2002) Horizontal Solidarities and Molten Capitalism: The subject, intersubjectivity, self and the other in late modernity. *Discourse: studies in the cultural politics of education* 23 (2), 227–241.

Homans, George C. (1961) *Social Behavior: Its Elementary Forms*. New York: Harcourt, Brace and World.

Honkasalo, Veronika (2011) *Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 109.

Huuki, Tuija (2010) Välittämisen vaikeus maskuili-

- nisuuden rakentumisessa. *Nuorisotutkimus* 28 (1), 3–19.
- Isotalo, Anu (2015) *Mistä on hyvät tytöt tehty? So-malitytöt ja maineen merkitykset*. Turku: Turun yliopisto.
- Junttila, Niina (2010) *Social competence and loneliness during the school years - Issues in assessment, interrelations and intergenerational transmission*. Turku: Turun yliopisto.
- Kangasniemi, Jukka (2008) *Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevision Nuorten palstan kirjoituksissa*. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Kivijärvi, Antti (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 162.
- Kivijärvi, Antti & Armila, Päivi & Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville & Wrede-Jäntti, Matilda (2021) Arkea ja ajankäyttöä – turboahtetuista illoista oleilevaan palautumiseen. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Päivi Armila & Sinikka Aapola-Kari (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 235, 81–108.
- Korkiamäki, Riikka (2013) *Kaveria ei jätetä! Sosiaalisen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Korkiamäki, Riikka (2015) “Jos mä nyt voisin saada ystäviä” – Ulkopuolisuus vertaissuhteissa nuorten kokemana. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jäntti (toim.) *Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolut -vuosikirja 2014*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, THL & Valtion Nuorisoasiain neuvottelukunta, 38–50.
- Korkiamäki, Riikka & Kallio, Kirsi Pauliina (2014) Ystävyys tilallisen kiinnittymisen suuntaajana: tilateoreettisia tulkintoja lasten ja nuorten ystävyyksistä. *Alue ja Ympäristö*, 43 (1), 16–33.
- Koski, Leena (2011) Teksteistä teemoiksi – dialoginen tematisointi. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Helsinki: JTO, 126–152.
- Kulmalainen, Taru (2015) *Tyttöjen kaverisuosio. Etnografinen tutkimus yläkoulun epävirallisista järjestyksistä*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Käyhkö, Mari (2017) “Vähän niinku metän keskellä ja silleen”. Syrjäseutu, yläkouluikäiset tytöt ja tutuksi eletty paikka. *Sukupuolentutkimus* 30 (3), 7–23.
- Käyhkö, Mari & Armila, Päivi (2021) “...et sit yhenkään miehen takia jää tänne”. Romanttiset suhteet syrjäseudulla kasvaneiden tyttöjen elämässä. *Nuorisotutkimus* 39 (1), 3–20.
- Käyhkö, Mari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi (2019) “...jos mie en mahu siihen tiettyyn pieneen muotiin”. *Sukupuolentutkimus* 32 (3), 57–61.
- Lamb, Sharon (2002) *The Secret Lives of Girls: What Good Girls Reall Do - Sex Play, Aggression, and their Guilt*. New York: Free Press.
- Lähteenmaa, Jaana (2000) *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- McLeod, Julie (2003) Why we interview now – reflexivity and perspective in a longitudinal study. *International Journal of Social Research Methodology* 6 (3), 201–211.
- Mead, Georg Herbert (1934) *Mind, Self and Society*. Chicago: Chicago University Press.
- Morgan, David (2009) *Acquaintances. The Space Between Intimates and Strangers*. Maidenhead: Open University Press.
- Myllyniemi, Sami (2009) *Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 92 & Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 40.
- Neale, Bren & Flowerdew, Jennifer (2003) Time, texture and childhood: the contours of longitudinal qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology* 6 (3), 189–199.
- Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (1992) Moderni suomalainen tyttöys: altuistista individualismia. Teoksessa Sari Näre & Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 329–337.
- Ojanen, Karoliina (2011) *Tyttöjen toinen koti. Etnografinen tutkimus tyttökulttuurista ratsastustalleilla*. Helsinki: SKS.
- Paju, Petri (2011) *Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 115.
- Peltola, Marja (2020) Ristiriitainen maskuliinisuuskerronta ja tunteiden jakamisen mahdollisuudet poikien läheissuhteissa. *Sosiologia* 57 (1), 65–81.
- Perho, Sini (2010) *Rasistisuus nuorten yhteisöissä: tutkimus vuosituhanen vaihteen Joensuusta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 103.
- Rönkä, Anna Reetta (2017) *Experiences of Loneliness from Childhood to Young Adulthood. Study of*

- the Northern Finland Birth Cohort 1986*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Salmivalli, Christina (2005) *Kaverien kanssa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Spencer, Liz & Pahl, Ray (2006) *Rethinking Friendship. Hidden Solidarities Today*. Princeton: Princeton University Press.
- Souto, Anne-Mari (2011) *Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 110.
- Suurpää, Leena (2002) *Erilaisuuden hierarkiat: Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Thomson, Rachel (2009) *Unfolding Lives: Youth, Gender and Change*. Bristol: Policy Press.
- Thomson, Rachel & Holland, Janet (2003) Hindsight, foresight and insight: the challenges of longitudinal qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology* 6 (3), 233–244.
- Tormulainen, Aino (2018) *Tyttöenergialla kasvaneet. Postfeministisen populaari-kulttuuri-ilmion yhdessä muistellut merkitykset*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 207.
- Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2002) Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. *Nuorisotutkimus* 20 (4), 33–42.
- Vehkalahti, Kaisa & Aapola-Kari, Sinikka (2021) Laadullinen seurantatutkimus nuorista: tutkimusasetelma, menetelmät ja aineistot. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Päivi Armila & Sinikka Aapola-Kari (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 235, 25–54.
- Vehkalahti, Kaisa & Aapola-Kari, Sinikka & Armila, Päivi (2021) (toim.) *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 235.
- Virtanen, Ira A. (2018) Nuorten miesten haavoittuvuus ja tuki ystävyyssuhteissa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino, 239–260.
- Way, Niobe (2013) Boy's Friendships During Adolescence: Intimacy, Desire, and Loss. *Journal of Research on Adolescence* 23 (2), 201–213.
- Wrede-Jääntti, Matilda (2019) Tutkijan suhde nuoreen tutkittavaan kasvokkain toteutetussa laadullisessa pitkittäistutkimuksessa. Teoksessa Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 218, 155–172.